

ขั้นตอนการล้าง ขำ และกำจัด

เชื้อโรคในโรงเรือนปศุสัตว์

น.สพ. ยุทธ เทียมสุวรรณ
ผู้จัดการฝ่ายวิชาการ บจก. เซ็นทรัลลิส

หนึ่งในกระบวนการเลี้ยงปศุสัตว์ที่สำคัญมาก จะเกิดขึ้นภายหลังจากนำสัตว์ออกไป และก่อนจะนำสัตว์รุ่นใหม่เข้ามาเลี้ยง นั่นก็คือ การล้าง ขำ และกำจัดเชื้อโรคในโรงเรือน รวมถึงอุปกรณ์เลี้ยงสัตว์ ซึ่งในภาวะปกติก่อนที่จะพบโรค ASF ระบาดในบ้านเรานั้น ขั้นตอนการล้าง ขำ และกำจัดเชื้อโรคอาจไม่ได้เข้มงวดมากนัก แต่ตามมาตรฐานส่วนใหญ่ ควรใช้เวลาทั้งหมดไม่น้อยกว่า 5-7 วัน ก็จะกลับมาเลี้ยงสัตว์ได้ใหม่อีกครั้ง แต่บางครั้งในทางปฏิบัติก็มักจะใช้เวลาน้อยกว่านั้นเพียง 3 วัน อาจแยกว่านั่นคือ ไม่มีการล้าง ขำเชื้อโรค หรือฟักเลย จะลงเลี้ยงต่อไปทันที อันจะทำให้เชื้อโรคสะสม หมักหมมในฟาร์ม เป็นต้นเหตุของปัญหาเรื้อรัง ยาวนานต่อไป ขั้นตอนที่เหมาะสมตามมาตรฐาน อาจปฏิบัติได้ตามตัวอย่างดังต่อไปนี้

กำจัดมูล และสิ่งปฏิกูล

1. กำจัดมูล สิ่งปฏิกูลออกเสียก่อน โดยหลังจากที่นำสัตว์ออกไปหมดแล้ว กรณีเป็นสุกรขุนให้ถ่ายน้ำเสียในส้วมน้ำออก หากเป็นแม่พันธุ์อาจฉีดน้ำใส่มูล หรือสิ่งปฏิกูลใต้โรงเรือนออกไปเสียก่อน
2. จากนั้นให้เก็บเศษอาหารที่ยังตกค้างในราง กล่อง หรือถังอาหารออกให้หมด โดยนำไปรวมกับมูล
3. ย้ายอุปกรณ์ที่เคลื่อนย้ายได้ เช่น กล่องกก กระจอบ ถังอาหาร ถาดให้อาหารเสียราง ออกไปจากโรงเรือน
4. กวาดหยากไย่ และฝุ่นละอองตามหลังคา เพดาน เสา ผนัง ฝ้าหลุมที่พื้น ห้ามใช้ลมเป่า เพราะจะทำให้เชื้อโรคมียิ่งฟุ้งกระจายไปทั่วมากยิ่งขึ้น
5. ใช้พลั่วแฉะมูล ร่วมกับไม้กวาดช่วยเก็บกวาดสิ่งปฏิกูล เศษมูล ของเสีย ฝุ่น และวัสดุเหลือใช้ เช่น ฟาง ออกจากพื้นคอก ที่ให้อาหาร ส้วมน้ำ ทางเดิน ออกให้หมด

ล้าง และขัดด้วยผงซักฟอก

6. ฉีดน้ำสะอาด ล้างจากหน้าคอกไปท้ายคอก และจากด้านหน้าโรงเรือนไปด้านหลังโรงเรือนจนครบทั้งหลัง ให้ครบทุกซอกมุม ทั้งไว้ราว 2 ชม. เพื่อให้สิ่งสกปรกอ่อนตัวลง
7. ละลายผงซักฟอกให้เป็นน้ำ แล้วพ่น และราดให้ทั่วพื้น ผนัง ทางเดิน เสา กรง ประตู และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่เคลื่อนย้ายไม่ได้ เช่น รางอาหาร ท่อน้ำ ทั้งไว้ประมาณ 20-60 นาที

8. ใช้แปรงลวดขัดสิ่งสกปรกที่ตกค้างติดแน่นตามพื้น ผัน ทางเดิน เสา กรง ประตู รางอาหาร ท่อน้ำ เน้นตามซอกมุม หลืบ หลุม รอยแตกต่างๆ
9. จากนั้นให้ฉีดน้ำแรงดันสูง เพื่อล้างผนังฟอก และคราบสิ่งสกปรกออกให้หมด ทิ้งไว้ให้แห้ง อย่าลืมนำน้ำที่ขังอยู่ในรางอาหาร รางน้ำ ออกให้หมดด้วย
10. จากนั้นใช้ไม้กวาดทางมะพร้าวช่วยกวาดน้ำที่ขังตามแนวลาดเอียง

ทำความสะอาดระบบน้ำดื่ม

11. กรณีระบบพักน้ำเป็นถังน้ำระบบเปิด ที่สามารถลงไปได้ง่าย และปลอดภัย ให้ล้าง และขัดด้วยผนังฟอกเช่นกัน จากนั้นให้ทำตามข้อ 12 ต่อ
12. แต่ถ้ระบบพักน้ำเป็นถังน้ำระบบปิด หรือถังกักน้ำที่มีความสูงมาก ไม่สามารถเข้าไปภายในได้ ให้แช่และล้างถังน้ำด้วยไฮโดรเจน เพอร์ออกไซด์ (H₂O₂) หรือ กรด หรือผลิตภัณฑ์สำหรับล้างระบบน้ำโดยเฉพาะ
13. ในท่อน้ำ ให้ล้างตะกรัน เชื้อโรค คราบไบโอฟิล์ม ด้วยไฮโดรเจน เพอร์ออกไซด์ (H₂O₂) หรือ กรด หรือผลิตภัณฑ์สำหรับล้างระบบน้ำโดยเฉพาะเช่นเดียวกัน
14. ล้างสารเคมีที่ใช้ในระบบน้ำทั้งหมดออกด้วยน้ำสะอาด

ทำความสะอาดอุปกรณ์เคลื่อนย้ายได้ที่ภายนอกโรงเรือน

15. อุปกรณ์ต่างๆ เช่น กล้องกนก กระจก ถังอาหาร ถาดให้อาหารเลียราง ไฟก ให้ออกมานอกโรงเรือน เลือกรับบริเวณที่โล่ง มีแสงแดดส่องถึง และห่างจากโรงเรือนที่เลี้ยงสัตว์พอสมควร
16. ล้างอุปกรณ์ หรือแช่น้ำเปล่า ทิ้งไว้สักพัก ล้างผนังฟอก ขัดด้วยแปรงลวดเพื่อกำจัดสิ่งสกปรกและไขมันออกให้สะอาด
17. ใช้หัวฉีดแรงดันสูงพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อให้ทั่ว ทิ้งให้สัมผัสน้ำยาฆ่าเชื้ออย่างน้อย 30 นาที และล้างออกด้วยน้ำสะอาด ทำซ้ำอย่างน้อยอีก 2 ครั้ง
18. ทิ้งให้แห้งโดยตากแดด หรือมีลมโกรกในบริเวณที่โล่ง ระบายอากาศดี
19. กระจกอาจทึบ หรือถ้าจะใช้ซ้ำ ควรแช่ผนังฟอก จากนั้นแช่น้ำยาฆ่าเชื้อ และตากแดดให้แห้งสนิท อาจทำซ้ำสัก 2 ครั้ง

พ่นน้ำยาฆ่าเชื้อในโรงเรือน รวมถึงอุปกรณ์ที่เคลื่อนย้ายไม่ได้

20. ผสมเจือจางน้ำยาฆ่าเชื้อตามอัตราส่วนที่แนะนำบนฉลาก
21. อุปกรณ์ไฟฟ้าที่ห้ามโดนน้ำ เช่น หลอดไฟ แผงวงจร แผงควบคุม ให้ใช้ผ้าสะอาดชุบน้ำยาฆ่าเชื้อบิดหมาด เช็ดให้ทั่ว ให้สะอาด
22. ส่วนอื่นที่เหลือให้ฉีดพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อด้วยแรงดันสูง อาจพ่นเป็นโฟมก็ได้ ฉีดพ่นให้ทั่วตั้งแต่พื้น ดอก เสา ผัน ประตู ระบบให้น้ำ และให้อาหารทุกซอกทุกมุมโดยเริ่มจากท้ายโรงเรือนมาด้านหน้า
23. ทิ้งให้น้ำยาออกฤทธิ์อย่างน้อยเป็นเวลา 30 นาที (บางตำราแนะนำ 1 วัน)
24. ฉีดพ่นด้วยน้ำสะอาดแรงดันสูงเพื่อชะล้างน้ำยา และเชื้อโรคออก (บางตำราแนะนำไม่ต้องล้างออก ผู้เขียนแนะนำทิ้งไว้สัก 1 วันค่อยล้างออก)

ปล่อยให้พื้นผิวแห้ง

25. หลังจากใช้น้ำสะอาดล้างน้ำยาฆ่าเชื้อออกหมดแล้ว ให้ ปล่อยให้โรงเรือนแห้ง นานประมาณ 24-72 ชม.
26. ควรเปิดโล่ง เปิดม่านกันลมด้านข้าง กรณี EVAP ให้เปิดประตู มีการถ่ายเทของอากาศ และแสงแดดส่องถึง

27. ประเมินความสะอาดด้วยตาเปล่า พื้นโรงเรือนต้องไม่มีน้ำท่วมขังแล้ว
28. เมื่อแห้งสนิทให้ปิดโรงเรือนทันทีในกรณีเป็น EVAP

ฆ่าเชื้อโรคซ้ำ และทำให้แห้งอีกรอบ

29. ทำซ้ำขั้นตอนพ่นน้ำยาฆ่าเชื้ออีกครั้ง โดยควรเปลี่ยนน้ำยาฆ่าเชื้อเป็นชนิดใหม่ กลุ่มใหม่ ที่ออกฤทธิ์กว้าง เช่นเดียวกัน และไม่ควรซ้ำกับกลุ่มเดิม ทั้งให้แห้ง 24-72 ชม. เช่นเดิม
30. บางฟาร์มอาจใช้ไฟพ่นตามพื้นคอก ผง หรือกรงตับ ที่เป็นปูนซีเมนต์ และเหล็ก เพื่อเป็นการฆ่าเชื้อโรค แต่ให้ระวังอุปกรณ์หรือส่วนของโรงเรือนที่สามารถติดไฟได้ และส่วนที่โดนไฟอาจมีอายุการใช้งานสั้นกว่าปกติ
31. ในกรณีเป็นโรงเรือนปิดอาจใช้การรมควันฟอรัมาลินในโรงเรือนร่วมด้วย
32. รอบนี้ต้องระวังการปนเปื้อนจาก สวล. และจากโรงเรือนอื่นให้ดี

โรยปูนขาว ปิดโรงเรือนให้สนิท

33. กรณีเป็นโรงเรือนเปิด นิยมทำการโรยปูนขาวไว้ให้ทั่วพื้น ผงคอก ผงโรงเรือน รังอาหาร ให้ทั่ว จะพรมน้ำ หรือไม่ก็ได้ (ปูนขาว 100 กก. พรมละอองน้ำ 15-20 ลิตร) ห้ามคนเข้าออกเช่นกัน
34. กรณีเป็นโรงเรือนปิด ให้ทำการซีลปิดให้สนิท ห้ามเข้าออกโดยเด็ดขาด อาจโรยปูนขาวเช่นเดียวกับโรงเรือนเปิดด้วยก็ได้เช่นกัน
35. หากโรยปูนขาวไปแล้ว ก่อนนำสุกรเข้าให้ฉีดน้ำสะอาดแรงดันสูง ล้างปูนขาวจนหมดเสียก่อน เนื่องจากอาจแพ้ระคายเคือง เกิดผิวหนังอักเสบ จากนั้นจึงให้แห้ง ถึงจะนำสัตว์เข้าเลี้ยง
36. ถ้าทิ้งไว้นานเกิน 7 วัน ให้พ่นน้ำยาฆ่าเชื้ออีกครั้งก่อนนำสัตว์เข้าเลี้ยง

สรุปขั้นตอนการล้าง ฆ่า กำจัดเชื้อโรคในโรงเรือนปศุสัตว์

กระบวนการที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นตัวอย่างที่ได้ผลดีวิธีหนึ่ง ซึ่งกระบวนการล้าง ฆ่า และกำจัดเชื้อโรคในโรงเรือนปศุสัตว์นั้น ไม่ได้มีมาตรฐาน หรือหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตายตัวแน่นอน ใครจะอย่างไรก็ได้ ขอให้ได้ผลลัพธ์สุดท้ายคือ เชื้อโรคถูกทำลายหมดไป หรือเหลือน้อยที่สุดเท่าที่สามารถทำได้ ดังนั้นอุปกรณ์ สารเคมี ยาฆ่าเชื้อ กระบวนการขั้นตอนต่างๆ ก็สามารถเลือกมาใช้เอง ได้อย่างหลากหลาย ปรับ หรือสลับสับเปลี่ยนอย่างไรก็ได้ให้เหมาะสมกับฟาร์มตัวเองมากที่สุด โดยยังอยู่บนหลักการพื้นฐานวิชาการที่ถูกต้อง อันได้แก่

- ใช้ให้ถูกวิธี ต้องเน้นย้ำกระบวนการ ขั้นตอนต่างๆ ให้แม่นยำและละเอียด เช่น ขัดคราบให้หมด ลดสารอินทรีย์ให้น้อยที่สุด ใช้น้ำที่ไม่กระด้าง เน้นน้ำยาฆ่าเชื้อบริเวณซอก หลืบ หลุม ร่อง รอยแตก
- ใช้ให้ถูกความเข้มข้น ของแต่ละชนิดยี่ห้อน้ำยาฆ่าเชื้อ เจือจางให้ถูกต้อง ใช้น้ำที่ ไม่เก็บไว้นาน ไม่โดนแสงแดด โดยแนะนำเลือกน้ำยาฆ่าเชื้อชนิดที่ออกฤทธิ์กว้าง
- ใช้ให้ถูกเวลา อย่างน้อยให้มีระยะเวลาที่น้ำยาสัมผัสพื้นผิว (เชื้อโรค) ไม่น้อยกว่า 30 นาที และทั้งกระบวนการล้าง ฆ่า กำจัดเชื้อโรค และพักโรงเรือนนั้น ไม่ควรน้อยกว่า 5-7 วัน
- ใช้ให้ถูกใจ เลือกวิธี หรือสารเคมี ที่ใช้ง่าย ไม่อันตราย และราคาค่าใช้จ่ายเหมาะสม

